

Лисенко А.О.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ НОТАРІАЛЬНОГО ПОСВІДЧЕННЯ ДОГОВОРІВ

Проведення процедури нотаріального посвідчення є заключним етапом у процесі укладання окремих видів цивільно-правових договорів. Тому ця проблематика привертає увагу значної кількості сучасних науковців з огляду на багато важливих питань, які потребують ґрунтовного дослідження. Правовий аналіз загальної та спеціальної процедур нотаріального посвідчення договорів забезпечить можливість виявити окремі слабкі та недосконалі місця правового регулювання даної сфери. Такі результати сприятимуть пошуку шляхів вдосконалення законодавства у цій галузі та проведення аналогій з практикою його застосування.

Сьогодні нотаріальне посвідчення договорів є вагомою складовою практичної діяльності юристів. Тому дослідження підходів вчених щодо трактування поняття, сутності та значення нотаріального посвідчення цивільно-правових договорів зумовить сформулювати чітку теоретичну базу і проаналізувати її співвідношення з існуючою практикою правозастосування.

Питання особливостей процедури нотаріального посвідчення договорів було предметом дослідження у працях К. Ю. Алданової, Н. В. Безсмертної, В. М. Бесчастного, М. В. Бондарєвої, С. О. Бродовського, М. М. Дякович, А. М. Єрух, Л. В. Єфіменка, С. Я. Фурси та ін. Проте, дана проблематика вимагає постійних досліджень у зв'язку з частими змінами до законодавства.

Як зазначає Н. В. Безсмертна, за порядком вчинення нотаріальної дії посвідчення договору, за загальним правилом, належить до одноетапного нотаріального провадження, яке у своєму розвитку проходить три стадії, а саме: відкриття, підготовку та безпосереднє укладення договору, яке закінчується посвідченням нотаріального акта [1, с. 56]. Проте, з урахуванням певних обставин, зокрема можливості сторонами вносити зміни (доповнення) до договору (статті 651, 652 ЦК України) та, виходячи із матеріальної природи деяких видів договорів, наприклад, попереднього та основного договорів, договору довічного утримання (догляду), можна говорити про те, що посвідчення таких договорів може належати до багатоетапних нотаріальних проваджень. Кількість етапів є необмеженою і залежить від кількості змін (доповнень), які вносять сторони у договір.

При посвідченні будь-якого договору нотаріус обов'язково має вчинити комплекс процесуальних дій, які зводяться до вчинення нотаріальної дії з дотриманням: – Загальних правил вчинення нотаріальних дій (гл. 4 розд. III Закону та глав 1-16 Порядку); – Основних правил посвідчення правочинів (гл. 5 розд. III Закону та розд. II гл. I Порядку); – Спеціальних (специфічних) правил, які стосуються окремих видів договорів та притаманні лише їм, тобто таких, що передбачені нормативними та підзаконними актами, які визначають матеріальну природу конкретного договору та процедуру його нотаріального

посвідчення. Наприклад, матеріальна природа договору довічного утримання (догляду) регламентується статтями 744-758 Цивільного кодексу України, а процедура посвідчення цього договору, крім Загальних правил вчинення нотаріальних дій та Основних правил посвідчення правочинів – Спеціальними правилами, тобто процесуальними нормами, які передбачені п.п. 7.1-7.14 п. 7 гл. 2 «Посвідчення договорів довічного утримання (догляду)...» Порядку [3]. З огляду на це, нотаріус при посвідченні договору має дотримуватися правил нотаріальної процедури, щоб в майбутньому не було підстав для визнання договору недійсним.

Слушною є думка Л. С. Сміяна, який вважає, що важливим елементом процесуального порядку посвідчення договору є складання сторонами самостійно або за допомогою нотаріуса проекту договору та перевірка останнім проекту договору, запропонованого сторонами, оскільки нотаріус як фахівець в галузі права має можливість істотно впливати на права та обов'язки осіб, які укладають договір [5, с. 259]. Але тут слід застерегти, що такий вплив має здійснюватися нотаріусом не в корисних цілях, а виходячи з вищих інтересів його клієнтів. Тобто, тут мається на увазі обов'язок нотаріуса проаналізувати фактичні обставини справи, дати їм правову оцінку та поради особам, які беруть участь у вчиненні нотаріальної дії (сторонам, третім особам договору), найкращий варіант охорони їхніх безспірних прав. Нотаріус повинен роз'яснити сутність договору, за посвідченням якого сторони звернулися до нього, наслідки, які можуть настати для кожної із сторін у результаті його посвідчення, та запропонувати альтернативні способи охорони їхніх прав на майбутнє. Досить важливим у процесі посвідчення договору є перевірка його умов на відповідність вимогам закону та дійсним намірам сторін. Під умовами відповідності правочину вимогам закону С. О. Бродовський пропонує розуміти об'єктивні вимоги закону, які не можуть змінюватися умовами договору [2, с. 126]. З цією метою нотаріус має всебічно і повно з'ясувати суть договору, дійсне волевиявлення її учасників, щоб договір не посвідчувався у результаті тиску, омани тощо. Це питання дуже важливе, якщо його пов'язати з можливістю не тільки впливати на права осіб, а й з відповідальністю нотаріуса за наслідки вчинюваної нотаріальної дії.

Досить важливим питанням, якому на практиці не приділяється достатньо уваги, – це власноручний підпис учасника правочину. Всі примірники договору підписуються всіма учасниками правочину перед тим, як на них робиться посвідчувальний напис. Необхідно перевіряти відповідність підпису учасника договору на його примірнику та його підпису у паспорті. При посвідченні договору нотаріус має дотримуватися правил нотаріального діловодства, тобто оформляти кількість примірників договору відповідно до кількості сторін даного правочину (за їх клопотанням), але обов'язково один примірник залишати у своєму архіві, що дасть можливість у майбутньому, у разі втрати стороною оригіналу, видати дублікат, а також вносити відомості про посвідчений договір як у паперові, так і електронні реєстри, що дасть можливість, у разі втрати чи знищення паперових реєстрів, встановити факт посвідчення правочину.

Щодо можливості нотаріуса відповідати за наслідки вчинених нотаріальних дій, зокрема посвідчення правочинів, процедура яких не знайшла свого закріплення в Порядку, то така відповідальність впливає з аналізу Закону України «Про нотаріат» [4]. Статтею 49 Закону передбачено, що нотаріус повинен відмовляти у вчиненні нотаріальної дії, яка суперечить закону. Нотаріусу пропонується у своїй діяльності керуватися нормативними актами, зазначеними у ст. 7 Закону, тобто всією нормативною базою України та нормами міжнародного права. Недотримання вимог закону є підставою для анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю. Отже, нотаріус несе відповідальність не лише за дії, передбачені Порядком, а й за дії, які входять до його компетенції, але не передбачені ним.

Отже, при посвідченні правочинів нотаріусу слід враховувати особливості кожного з їх видів та типів, чітко дотримуючись вимог закону. При посвідченні цивільно-правових договорів у випадках, передбачених законодавством, нотаріусом перевіряється справжність підписів учасників правочинів та інших осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії. Нотаріально посвідчувані правочини, а також заяви та інші документи підписуються у присутності нотаріуса. Якщо заява чи інший документ підписані за відсутності нотаріуса, особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, повинна особисто підтвердити, що документ підписаний нею. Здійснення перевірки справжності підпису означає, що нотаріус повинен упевнитись у факті проставлення підпису на документі конкретною особою. Таким чином, при посвідченні будь-якого правочину, у тому числі договору, важливо враховувати, що в разі відсутності в його тексті умов, що необхідні для укладення договору, такий договір буде вважатися неукладеним. Такі самі наслідки настають і в разі відсутності державної реєстрації правочину, який підлягає державній реєстрації. Чимала кількість договорів набуває чинності з моменту їх нотаріального посвідчення, а інші, які за законом не підлягають нотаріальному посвідченню, можуть бути посвідчені нотаріально за бажанням сторін. Тому додержання вимог законодавства під час вчинення нотаріальних дій та відповідність посвідченого договору діючим нормативно-правовим актам відіграє вкрай важливу роль у подальшому використанні посвідчених документів, зокрема, в питаннях їх дійсності і набрання чинності.

Список використаних джерел:

1. Безсмертна Н. Практичні аспекти нотаріального посвідчення правочинів // Право України: Юридичний журнал / Міністерство юстиції України; Конституційний Суд України та ін. – Київ, 2006. – № 3. – С. 56-59.
2. Бородовський С.О. Роль і значення інституту нотаріату в сфері надання юридичної вірогідності правочинам // Часопис Київського університету права: український науково-теоретичний часопис / Київський ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2011. – № 2. – С. 126-129.
3. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 [станом на 12.12.2014 р.] // Офіційний вісник України. – 2012. – № 17. – Ст. 632.
4. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ [станом на 06.02.2015 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

5. Сміян Л.С. Нотаріат в Україні: навчальний посібник / Л.С. Сміян, Ю.В. Нікітін, П.Г. Хоменко; МОНУ; НАНУ; Академія муніципального управління. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Київ: КНТ, 2009. – 632 с.

6. Теорія нотаріального процесу: науково-практичний посібник / [Фурса С.Я. та ін.]; за заг. ред. С.Я. Фурси; КНУТШ, Каф. нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури. – Київ: Правова єдність; Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 928 с.

7. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [станом на 06.02.2015 р.] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Мартинюк С.В.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОНСУЛЬТАТИВНА РОБОТА АДВОКАТА В ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Адвокатура завжди стояли на захисті прав, свобод і законних інтересів громадян. Адвокат повинен бути «щитом», який оберігає приватний інтерес від неправомірних дій та помилок правосуддя. В Україні функціонування інституту адвокатури впливає зі статті 59 Конституції України, згідно з якою «кожен має право на правову допомогу».

Одним із найважливіших видів адвокатської діяльності є надання консультацій з правових питань відповідно до п. 1 ч. 1 статті 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1, ст. 1].

Консультативна робота у цивільних справах являє собою найбільш об'ємний і дуже важливий сектор діяльності адвокатури. Це основний вид роботи юридичних консультацій в загальному діапазоні з надання юридичної допомоги населенню [2, с. 103]. З консультативної роботи починаються всі інші види юридичної практики: надання порад, довідок, складання юридичних документів, досягнення згоди на подальшу співпрацю, укладення угод про провадження у тих чи інших справах.

Як зазначено у Вступі до Загального кодексу для адвокатів країн Європейського співтовариства «адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чий права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій» [3]. Тобто, консультативна робота є не менш важливою ніж представництво клієнта в суді, тому що своєчасна і правильна консультація може допомогти ефективніше та без втрати часом дорогоцінного часу вирішити наявну правову проблему без судового розгляду.

Поради адвоката – це важлива складова його діяльності, яка потребує спеціальних навичок і високої кваліфікації. Адвокат при консультиванні повинен не тільки добре знати цивільне законодавство, але й володіти вмінням аналізувати фактичну інформацію, орієнтуватися у нормативному матеріалі та знаходити правову основу для розв'язання проблеми клієнта, також альтернативні варіанти її розв'язання [4, с. 27]. Тобто, консультивання